

Over wetsvoorstel nr. 55-1272. Warme oproep tot ernstig debat

Charlotte DECLERCK

1. Toenmalig minister van Justitie Koen Geens ontwikkelde het plan voor een hercodificatie van het Burgerlijk Wetboek. Het oud Burgerlijk Wetboek dateert immers van 1804 en is niet langer aangepast aan de huidige samenleving en moderne tijdsgeest. Artikel 2 van de wet van 13 april 2019¹ voerde een nieuw Burgerlijk Wetboek in dat uit negen boeken bestaat, namelijk: Boek 1. Algemene bepalingen; Boek 2. Personen-, familie- en relatievermogensrecht; Boek 3. Goederen; Boek 4. Nalatenschappen, schenkingen en testamenten; Boek 5. Verbintenissen; Boek 6. Bijzondere overeenkomsten; Boek 7. Zekerheden; Boek 8. Bewijs en Boek 9. Verjaring. Datzelfde artikel 2 bepaalt nader dat te rekenen van 1 november 2020 het Burgerlijk Wetboek van 21 maart 1804 het opschrift “oud Burgerlijk Wetboek” draagt.

2. Hoewel de nieuwe structuur van dit Wetboek vastligt, moet de inhoud grotendeels nog verder worden ingevuld. Enkel Boek 3 (Goederen) en Boek 8 (Bewijs) werden reeds aangenomen en dit respectievelijk door de wet van 4 februari 2020² en de wet van 13 april 2019.³ Wat Boek 2 (Personen, familie- en relatievermogensrecht) en Boek 4 (Nalatenschappen, schenkingen en testamenten) betreft, werd op 20 mei 2020 een wetsvoorstel ingediend dat de invoering beoogt van de inhoud van de derde titel van Boek 2 (Relatievermogensrecht, voorlopig beperkt tot het huwelijksvermogensrecht) en van het gehele Boek 4 (Nalatenschappen, schenkingen en testamenten).⁴

3. Met het vermelde wetsvoorstel wordt een codificatie beoogd van de bestaande regels over het huwelijksvermogensrecht, zoals gewijzigd door de wet van 22 juli 2018⁵, en over het erfrecht, zoals ingrijpend hervormd door de wet van 31 juli 2017.⁶ Luidens de artikelen 72 en 75 van deze wetten werd de Koning daartoe gemachtigd, maar de Raad van State oordeelde in zijn advies nr. 66.502/2 van 30 september 2019 dat het voorgelegde ontwerp van koninklijk

besluit in zijn huidige vorm buiten de bevoegdheden van de Koning valt. Zowel het ontwerp van koninklijk besluit als het wetsvoorstel werden voorbereid door professor H el ene Casman, daartoe aangesteld bij ministerieel besluit.⁷

4. Voorafgaand aan de inhoudelijke analyse van het vermelde wetsvoorstel rijst de vraag in welke mate een slechts gedeeltelijke codificatie van Boek 2 Personen-, familie- en relatievermogensrecht noodzakelijk en/of wenselijk is. Het wetsvoorstel viseert immers uitsluitend het huwelijksvermogensrecht, wat slechts een onderdeel is van het relatievermogensrecht. Het samenwoningsvermogensrecht – wettelijk verankerd voor wettelijk samenwonenden en door de rechtspraak geregeld voor feitelijk samenwonenden – blijft volledig buiten de beoogde codificatie. Hetzelfde geldt voor het integrale personen- en familierecht. Dit is in menig opzicht problematisch. Niet alleen betekent dit dat voor het personen-, familie- en relatievermogensrecht zowel een beroep op het oud Burgerlijk Wetboek als het (nieuw) Burgerlijk Wetboek per definitie noodzakelijk blijft, maar ook dat latere wijzigingen en/of hervormingen in het personen-, familie- en samenwoningsvermogensrecht noodzakelijkerwijze aanleiding zullen geven tot nieuwe wijzigingen in Titel 3 van Boek 2, met alle nefaste gevolgen van dien. Dit klemt des te meer nu het wetsvoorstel bovendien slechts een gedeeltelijke codificatie van het huwelijksvermogensrecht tot voorwerp heeft, namelijk het secundair huwelijksvermogensstelsel (art. 1387-1474/1 oud BW) en niet het primair huwelijksstelsel (art. 212-224 oud BW).

5. De memorie van toelichting bij het wetsvoorstel vermeldt als belangrijke doelstellingen niet alleen de invoering van een nieuwe structuur overeenkomstig de indeling en de logica van het (nieuw) Burgerlijk Wetboek en het voorzien in een opschrift voor elk wetsartikel, maar ook de invoering van een

1. Wet 13 april 2019 tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoering van boek 8 “Bewijs” in dat Wetboek, *BS* 14 mei 2019, i.w.tr. 1 november 2020.

2. Wet 4 februari 2020 houdende boek 3 “Goederen” van het Burgerlijk Wetboek, *BS* 17 maart 2020, i.w.tr. 1 september 2021.

3. Wet 13 april 2019 tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoering van boek 8 “Bewijs” in dat Wetboek, *BS* 14 mei 2019.

4. Wetsvoorstel (Verherstraeten en Slegers, CD&V) houdende boek 2, titel 3, “Relatievermogensrecht” en boek 4 “Nalatenschappen, schenkingen en testamenten” van het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.* Kamer 2019-20, nr. 55-1272/1.

5. Wet 22 juli 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek en diverse andere bepalingen wat het huwelijksvermogensrecht betreft en tot wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse bepalingen ter zake, *BS* 27 juli 2018, i.w.tr. 1 september 2018.

6. Wet 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, *BS* 1 september 2017, i.w.tr. 1 september 2018.

7. MB 24 augustus 2018 tot aanstelling van professor H el ene Casman als expert belast met de hercodificatie van het Burgerlijk Wetboek wat betreft het relatievermogensrecht en het erfrecht, schenkingen en testamenten, *BS* 3 september 2018.

eenvormige terminologie en het herformuleren van de wetsbepalingen die niet langer in overeenstemming zijn met het goederenrecht (Boek 3) en het bewijsrecht (Boek 8). Luidens de toelichting zou deze codificatie niet raken aan de wetsbepalingen inzake relatievermogensrecht en inzake nalatenschappen, schenkingen en testamenten, *dan wat vereist is om ze als het actuele recht op te nemen in het (nieuw) Burgerlijk Wetboek*. Beoogd wordt teksten te actualiseren en waar nodig duidelijker en leesbaarder te formuleren, maar de nieuwe bepalingen zouden niet leiden tot de invoering van nieuwe concepten of regels, noch in het relatievermogensrecht, noch in het recht inzake nalatenschappen en schenkingen, die beide *totaal in hun essentie* gerespecteerd worden. Beklemtoond wordt dat het om een *codificatie zonder inhoudelijke wijziging* gaat.⁸

6. Elke vooropgestelde doelstelling verdient de nodige aandacht. Wat de *invoering van een nieuwe structuur* betreft, moet eerst en vooral op het belang en de gevolgen hiervan worden gewezen. Maar al te vaak worden stellingnames in rechtspraak en rechtsleer ondersteund met een verwijzing naar de specifieke plaats van de regel; ook al wordt *rubrica non fit lex* even vaak tegengeworpen. Het is daarom ook een goed idee om de huidige controverses in rechtspraak en rechtsleer waarbij dit argument (on)terecht wordt ingeroepen af te toetsen aan de voorgestelde nieuwe structuur. Dit zou ons in dit editoriaal evenwel te ver leiden.

Titel 3 Relatievermogensrecht van Boek 2 Personen-, familie- en relatievermogensrecht wordt onderverdeeld in twee ondertitels, namelijk Ondertitel 1 Huwelijksvermogensrecht en Ondertitel 2 Centraal Huwelijksvermogensregister. Wat het huwelijksvermogensrecht in het bijzonder betreft, wordt in belangrijke mate de structuur van het oud Burgerlijk Wetboek overgenomen. Een logischere en eenvoudiger structuur kan nochtans worden voorgesteld waarbij het huwelijksvermogensrecht slechts uit drie in plaats van vijf hoofdstukken zou bestaan, namelijk een eerste hoofdstuk Algemene bepalingen, een tweede hoofdstuk Wettelijk stelsel en een derde hoofdstuk Overeenkomsten die het wettelijk stelsel kunnen wijzigen. Wat Boek 4 Nalatenschappen, Schenkingen en Testamenten betreft, zijn de wijzigingen inzake de structuur ingrijpender. Boek 4 bestaat uit twee Titels, namelijk Titel 1 Nalatenschappen en wettelijke erfopvolging en Titel 2 Schenkingen en Testamenten. Beide Titels worden vervolgens verder onderverdeeld in elf ondertitels. Vooral op het vlak van de wettelijke devolutie worden structurele wijzigingen aangebracht; waarbij onder andere ook het begrip “orde” sneuvelt. Daarnaast worden de bepalingen inzake erfrecht en gewone adoptie uit het

oud Burgerlijk Wetboek gelicht en geïntegreerd in Boek 4. Deze legistische hygiëne wordt evenwel niet consequent gehandhaafd. Zo bijvoorbeeld raakt het wetsvoorstel, in tegenstelling tot wat wordt aangegeven in de toelichting, wel degelijk aan het samenwoningvermogensrecht daar waar wordt voorzien in een sanctie ten aanzien van de notaris die in gebreke blijft een samenwoningsovereenkomst in het centraal huwelijksvermogensregister (hierna: CHR) in te schrijven (voorgesteld art. 2.3.82 BW). Zo ook zou kunnen worden opgeworpen dat vanuit het oogpunt van legistische hygiëne artikel 1388, tweede lid oud BW niet zozeer een plaats in Boek 2 maar wel in Boek 4 verdient. Verder worden de regels inzake de omzetting van het vruchtgebruik uit de regels inzake de wettelijke roeping van de langstlevende echtgenoot gelicht en in een afzonderlijke ondertitel (Ondertitel 7) ondergebracht onmiddellijk vóór de regels inzake de verdeling van de nalatenschap (Ondertitel 8). De wetten op de kleine nalatenschappen en de erfregeling landbouwbedrijven worden als afzonderlijke ondertitels in Boek 4 geïntegreerd (Ondertitels 9 en 10). Wat Titel 2 Schenkingen en Testamenten betreft, wordt onder andere afstand genomen van de afzonderlijke titel Erfovereenkomsten die de wetgever in 2017 heeft gecreëerd (Titel *Ibis*). Maar waarom luidt Titel 2 van Boek 4 dan niet ‘Schenkingen, Testamenten en Erfovereenkomsten’?

7. Een specifieke titelkeuze is ook niet zonder gevaar. Men dient zich hiervan bewust te zijn. Zo kunnen er bijvoorbeeld vraagtekens worden geplaatst bij de titel “Bewijs van erfgenaamschap” daar waar het enige artikel 1240*bis* oud BW – dat *in se* uitsluitend gaat over de vrijgave van de tegoeden van de erflater – wordt ingelast.

8. Wat de *invoering van een eenvormige terminologie* betreft, worden consistentie en overeenstemming met de andere boeken in het (nieuw) Burgerlijk Wetboek nagestreefd. Om deze reden bijvoorbeeld wordt de zinsnede “alle middelen, met inbegrip van getuigenissen en vermoedens en zelfs van algemene bekendheid” vervangen door “alle bewijsmiddelen” of wordt de term “zaak” vervangen door de term “goed”. Merkwaardig is wel dat al gebruik wordt gemaakt van de termen “overmacht” en “contract” in de zin van het codificatieproject Verbintenissen hoewel dit laatste vooralsnog niet als wet is aangenomen.⁹

Binnen de voorgestelde codificatie wordt een consistent en modern begrippenapparaat nagestreefd. Zo bijvoorbeeld wordt de term “huwelijkscontract” vervangen door de term “huwelijksvereenkomst” (zie nochtans voorgesteld art. 4.62 BW). De term “gift” wordt systematisch gebruikt als de verzamelterm voor schenkingen en testamentaire beschikkingen

8. MVT, p. 6-7.

9. Wetsvoorstel (Verherstraeten) tot invoering van boek 5 “Verbintenissen” in het nieuw Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.* Kamer BZ 2019, nr. 55-174/1.

(zie nochtans voorgesteld art. 2.3.32, 6° BW). In het wetsvoorstel wordt ook niet langer gewag gemaakt van “schenking onder de levenden”, maar uitsluitend van “schenking” en wordt “erfstelling over de hand” vervangen door “gift met bewaarplicht ten voordele van derde”. Ook op het vlak van het erfrecht zijn er een aantal terminologische wijzigingen te signaleren waarbij bijvoorbeeld de term “bloedverwanten” wordt vervangen door de term “verwanten” (waarbij in de toelichting wordt benadrukt dat dit geen inhoudelijke wijziging meebrengt en dus niet op aanverwanten wordt gedoeld¹⁰) en een systematisch onderscheid wordt ingevoerd tussen “erfgerechtigde” en “erfgenaar” (voorgesteld art. 4.2 BW, al wordt dit ook niet steeds consequent toegepast, zie bv. voorgesteld art. 4.58 BW en art. 4.59, § 4 BW). Zo ook wordt voorgesteld om niet langer te spreken over een “openbaar testament” en een “fictieve massa”, maar over een “notarieel testament” en een “rekenboedel”.

In het wetsvoorstel wordt verder aangegeven dat de woordenschat *die te uitsluitend* mannelijk is (sic) wordt vervangen door genderneutrale uitdrukkingen, door bijvoorbeeld de woorden “zoon, vader, kleinzoon, grootvader” te vervangen door “kind, vader, moeder, kleinkind, grootvader of grootmoeder” (voorgesteld art. 4.11, § 4 BW).¹¹ Het hoeft geen betoog dat de voorgestelde uitdrukkingen nog heel duidelijk geslachtsgebonden en dus niet genderneutraal zijn. Overigens wordt ook in het kader van de wettelijke erfopvolging nog steeds gebruik gemaakt van de opdeling “vaderlijke lijn” en “moederlijke lijn” (zie bv. voorgestelde art. 4.27, § 3 en 4.28 BW). Beter zou zijn om consequent gebruik te maken van de genderneutrale termen “kind, ouder, kleinkind en grootouder” en “ouderlijke lijn”.

Soms worden termen gemoderniseerd die op hun beurt aanleiding kunnen geven tot controverses in rechtspraak en rechtsleer. Zo bijvoorbeeld worden de woorden “doctors in de genees-, heel- en verloskunde, officieren van gezondheid en apothekers” en “rustoorden, rust- en verzorgingstehuizen alsmede van om het even welke collectieve woonstructuur ook voor bejaarden” in artikel 909 oud BW vervangen door de overkoepelende termen “gezondheidszorgbeoefenaars” en “instellingen voor residentiële ouderenzorg” in voorgesteld art. 4.142 BW. Voor de uitlegging van deze termen wordt verwezen naar de wet van 22 april 2019 inzake de kwaliteitsvolle praktijkvoering in de gezondheidszorg en het Samenwerkingsakkoord van 31 december 2018 betreffende de financiering van zorg bij gebruik van zorgvoorzieningen over de grenzen van de deelstaat.¹² Opgemerkt

moet worden dat het op basis van deze verwijzing geenszins duidelijk is wie of wat met “gezondheidszorgbeoefenaars” en “instellingen voor residentiële ouderenzorg” worden bedoeld, maar daarenboven dat de toelichting cruciaal blijkt voor de interpretatie van de voorgestelde wettekst. De indieners van het voorstel geven overigens zelf aan dat het toepassingsgebied van een regel die een onbekwaamheid invoert niet aan de interpretatie van de rechter mag worden overgelaten, maar door de wetgever zelf moet worden afgebakend.¹³

9. Wat de laatste doelstelling betreft – een codificatie zonder inhoudelijke wijzigingen – moet worden vastgesteld dat dit voorstel van codificatie *wel degelijk inhoudelijke wijzigingen* bevat. Hiermee bedoel ik dat de voorgestelde codificatie niet steeds louter een weergave van de actuele stand van het recht betreft. Ik beperk me hier tot enkele voorbeelden.

Wat Ondertitel 1 van Titel 1 van Boek 2 betreft, kan onder andere worden verwezen naar de verduidelijking¹⁴ die wordt aangebracht aan het huidige artikel 1432, tweede lid oud BW inzake de huwelijksvermogensrechtelijke neutraliteit van de beroepsuitoefening in het wettelijk stelsel (voorgesteld art. 2.3.44 BW); de wijzigingen op het vlak van de voldoening van de vergoedingsschuld (voorgesteld art. 2.3.49 BW), de verfijnde regels inzake inbreng (voorgesteld art. 2.3.53 BW en de afschaffing van de artikelen 1454 en 1456 oud BW); de invoering van een algemene definitie van huwelijksvoordelen en de hieraan verbonden rechtsgevolgen (voorgestelde art. 2.3.57 tot en met 2.3.59 BW) en de invoering van de sanctie ten aanzien van de notaris in geval van niet-inschrijving van de samenwoningsovereenkomst in het CHR (voorgesteld art. 2.3.82 BW). Gelet op de controverse omtrent de draagwijdte van het leerstuk van de huwelijksvoordelen in de Belgische rechtsleer springt het wetsvoorstel vooral op dit punt in het oog.

Wat Boek 4 betreft, kan onder andere worden gewezen op de afschaffing van artikel 732 oud BW – (wat mijns inziens geen betekenisloos en overbodig principe is¹⁵); de wijzigingen aan het recht van omzetting (voorgesteld art. 4.61 BW); de preciseringen aan de definitie en de vormvereisten van een schenking (voorgesteld art. 4.132 en 4.158 BW); de verfijning van de sanctie bij niet-naleving van de vormvereisten inzake testamenten (voorgesteld art. 4.190 BW); de expliciteringen van de rechtsgevolgen die verbonden zijn aan de soorten van legaten (voorgesteld art. 4.197 en 4.198 BW) en de wijziging inzake de vormvereisten inzake

10. MvT, p. 15.

11. MvT, p. 68.

12. MvT, p. 127.

13. MvT, p. 127.

14. MvT, p. 44.

15. MvT, p. 65-66.

ouderlijke boedelverdeling onder de levenden (voorgesteld art. 4.229 BW).

Het komt mij voor dat het wetsvoorstel ook een aantal inhoudelijke wijzigingen bevat die naar alle waarschijnlijkheid niet door de indieners van het voorstel werden beoogd (zie bv. voorgesteld art. 4.81¹⁶; art. 4.83, § 2¹⁷; art. 4.84, §§ 3 en 4¹⁸; art. 4.142, derde lid, 2° BW¹⁹; art. 4.258, § 2 BW²⁰).

10. Het wetsvoorstel bepaalt ten slotte de inwerkingtreding op de eerste dag van de derde maand na die waarin de wet is bekendgemaakt in het Belgisch Staatsblad (art. 48). Er wordt niet in specifieke overgangsbepalingen voorzien. Gelet op de wijzigingen

die dit wetsvoorstel meebrengt, is dit nochtans noodzakelijk.

11. We kunnen besluiten dat het wetsvoorstel nr. 55-1272 in menig opzicht verrassend is. Los van het beantwoorden van de vraag of het noodzakelijk en/of wenselijk is om het huwelijksvermogensrecht in dit stadium reeds te codificeren, moet men er zich van bewust zijn dat het voorstel – zowel op het vlak van het huwelijksvermogensrecht als op het vlak van het giften- en erfrecht – inhoudelijke wijzigingen bevat. De vraag of de voorgestelde wijzigingen moeten worden bijgetreden of afgekeurd, vergt een ernstig debat. Laten we hopen dat allen die het familierecht *sensu latissimo* een warm hart toedragen onze rechtstak dit debat gunnen.

16. "Goed" in plaats van "erf" betreft een uitbreiding van het toepassingsgebied die mogelijk niet werd beoogd.

17. "De giften gedaan aan de langstlevende echtgenoot of de langstlevende wettelijk samenwonende *moeten* niet ingebracht worden" in plaats van "De giften gedaan aan de langstlevende echtgenoot of de langstlevende wettelijk samenwonende zijn niet vatbaar voor inbreng". Brengt deze voorgestelde wijziging dan met zich mee dat deze giften weliswaar niet moeten, maar wel *mogen* ingebracht worden?

18. Kan de schenker de aard van de schenking dan niet meer bij testament wijzigen indien de aard van de schenking oorspronkelijk niet moest worden ingebracht? Ik denk niet dat dit de bedoeling is.

19. De uitzondering wordt in het voorgestelde artikel beperkt tot de giften met algemene roeping ten voordele van verwanten tot en met de vierde graad, terwijl vandaag in de rechtsleer wordt verdedigd dat deze uitzondering ook giften ten bijzondere titel omvat.

20. Aangenomen moet worden dat dit evenzeer ten aanzien van de echtgenoot van de beschikker geldt, maar door de voorgestelde wijzigingen uit het oog werd verloren.

